

Angreb fra rummet!

Roland Emmerich har med et hidtil uset opbud effekter og genbrug af genreklicheer skabt b-films-extravaganzaen 'Independence Day', hvor vi for første gang i mange år må kæmpe for at bevare vores planet og slå angribere fra rummet tilbage. Kosmorama opridser kort de genremæssige forudsætninger.

af Henrik Uth Jensen

Vi var advaret. Alle kender rygterne om, at en UFO var styrtet ned i ørkenen et sted i New Mexico. Faktisk havde de fundet en levende alien, men militæret holdt det hemmeligt. Så hemmeligt, at selv ikke præsidenten havde kendskab til hændelsen. Man udforskede den fremmede teknologi og den fremmede livsart. Rumvæsenet døde. Men ikke et ord slap ud til offentligheden.

I mange år har radiolyttestationer været rettet mod stjernerne i håb om at finde tegn på liv, men når de endelig opfatter et signal, er rumskibene allerede på vej mod Jorden, og snart hænger de som gigantiske, truende skygger over verdens storbyer.

New York, Washington, Tokyo, Moskva, Paris osv. I mange år har mennesket ventet på besøg fra rummet. Nu er de her.

Turen er kommet til os. I USA har science fiction-filmen *Independence Day* slået alle publikumsrekorder efter en massiv markedsføring, der kulminerede med lange køer og udsolgte forestillinger på åbningsweekenden 2.-4. juli – hvilket ganske tilfældigt er identisk med den tid, historien spænder over.

Drømmen om besøg fra rummet har fået fornyet liv, og nu hænger rumskibene mørke og tunge over vores hoveder. Nogle flygter i panik, mens andre møder dem med forventningsfulde ansigter. Er de fjendtlige eller ej?

Susan Sontag, der allerede i 1965 skrev, at science fiction i virkeligheden ikke handler om videnskab,

men om katastrofer og ødelæggelser', ville ikke være i tvivl. Her er ikke plads til semireligiøse fabler, nu gælder det menneskehedens eksistens.

Hun har ret. I filmens første akt udslettes de nævnte byer, og den amerikanske præsident undslipper kun med held og hjælp fra radioteknikeren David. Da der blændes op for andet akt og en ny dag, 3. juli, ligger Frihedsgudinden med ansigtet i støvet, og autoriteten, specialisten og krigeren overvejer, hvordan de bedst skal slå igen.

Den heltedige præsident Thomas Whitmore, den jødiske radiotekniker David Levinson og den farvede pilot Steven Hiller får sammen med deres respektive (eks)-partnere samt en fortrukket pilot med sine mexikanske børn og sin *crop duster* lov til at være et repræsentativt udsnit af den amerikanske befolkning. Det lykkes dem naturligvis at slå invasionen tilbage, men først efter at David finder fjendens svage punkt, og præsidenten deltager i et gigantisk luftslag, der mest af alt minder om rebellerens angreb på Dødsstjernen i *Star Wars* (77).

Besøg fra rummet

Science fiction-redaktøren John W. Campbell sagde i 1953, at science fiction består af menneskets håb, drømme og mareridt². Det giver fornyet betydning til spørgsmålet: Er de fjendtlige eller ej?

De to mulige svar på spørgsmålet er dukket op gennem hele genrens historie. *Independence Day* peger selv direkte på forudsætninger med åbenlyse referencer til *Nærkontakt af tredje grad* (77) og andre klassikere inden for genren, hvor de to fikspunkter inden for den subgenre af science fiction, der omhandler besøg fra rummet, er Robert Wises *Den dag Jorden stod stille* (51) og Byron Haskins *Klodernes kamp* (53). Der sendes tidligt en hilsen til Wises pacifistiske mesterværk, som kører i fjernsynet, inden man har fået bestemt indtrængerne som fjendtlige.

I *Den dag Jorden stod stille* lander et rumskib på plænen foran Det Hvide Hus, men den fremmede ønsker bare at få verdens ledere i tale, så man på forhånd kan bilægge enhver strid på jorden som i himlen. Det giver sig selv, at den civiliserede fremmede ikke adskiller sig væsentligt fra mennesket i fysisk henseende og dermed kan gå frit omkring blandt menneskene, men først må han altså overvinde myndighedernes mistro og bevise sin gode vilje.

I *Klodernes kamp* ser den voldelige konfrontation med de fremmede ud til at få fatale følger for menneskeheden, indtil de fremmede viser sig sårbare for en banal virus. I *Independence Day* overvindes angriberne således også med en virus, men i disse tider naturligvis i form af en computervirus, der lammer deres forsvarssystem.

De to film er stamfædre til de to typer film, der siden skulle beskæftige sig med besøgende fra rummet. I halvtredserne var den fjendtlige indtrængen den dominerende i film som *Invaders From Mars* (Menzies, 53), *This Island Earth* (Newman, 55) og *Earth vs the Flying Saucers* (Sears, 56). Alle disse film fokuserede på ødelæggelsen og var ofte dårligt kamouflerede krigsfilm med flotte luftkampe. Disse film forsvandt dog hurtigt til fordel for mere direkte reaktioner på koldkrigs klimaet i form af apokalypsefilm, hvor det var mennesket selv, der gennem atom-bomben var den egentlige trussel. Denne bølge døde også bort, og i starten af halv-

fjerdserne var katastrofefilmen i vælten.

Da science fiction og de besøgende fra rummet så småt begyndte at vende tilbage i slutningen af halvfjerdserne, var frygten for den fjendtlige magt afløst af drømmen om en almægtig kraft, der stiger ned til Jorden, og besøgene var derfor venligtsindede i filmene *Manden som kom ned på jorden* (Roeg, 76), *Nærkontakt af tredje grad* (Spielberg, 77), *Superman* (Donner 78), *E.T.* (Spielberg, 82) og *Starman* (Carpenter, 84).

I halvfemserne blev den dominerende genre action-filmen, og igen stilnede besøgene fra rummet af. Inden for de sidste ti år har det ynkelige output – eller input om man vil – været *Predator* (McTiernan, 87), *Bodysnatchers* (Ferrara, 94) og *Species* (Donaldson, 95). Typisk nok er både John McTiernan og Roger Donaldson habile actionfilm-instruktører, der fokuserer på en enkelt indtrænger i bedste *Alien*-stil, mens Abel Ferraras udmærkede gyser blot var en oppumpet genindspilning af Don Siegels klassiker.

Med *Independence Day* har vi igen fået fjendtligt besøg i større målestok, men denne gang dukker de ikke op i en atmosfære af paranoia og kommunistforskrækkelse, så de har taget ny form.

Rumvæsenerne

Rumvæsenerne i *Independence Day* er civiliserede flokdyr. På den ene side har de udviklet en teknologi, der er menneskets overlegen, men på den anden side fungerer de ikke individuelt, men som en gruppe, der bevidstløst følger sin drift. Umiddelbart kunne det lyde som halvtredsernes skræmmebillede af kommunismen, men væsenerne bindes ikke sammen af en ideologisk holdning. De drager hærgende fra planet til planet som en gigantisk sværm af græshopper. Filmen betoner på enhver måde det insektagtige og umælelige i deres form. De skeletter, man ser, af rumvæsenerne er netop meget græshoppe- eller knæleragtige. De antager også andre former, men det er insektformerne, der dominerer. Deres frastødende fysiske fremtoning suppleres af deres sprogløshed. De kommunikerer ved en art telepati, der igen understreger deres fælles bevidsthed, eller mangel på samme. Da endelig det lykkes at kommunikere med dem, forsøger jordboerne typisk at ræson-

ner, forstå og forhandle: "Hvad vil I have os til?" "At dø," svarer de. For dem er Jorden én blandt mange planeter, som bare kan udpines uagtet dens oprindelige beboere.

90'ernes mareridt

Hvor indtrængerne i halvtredsernes science fiction-film altså ofte var en slet skjult metafor for kommunisterne, er her hele verden samlet om den ydre fjende, og under overfladen af blankpoleret underholdning viser *Independence Day* frygten for en totalt (rov)-driftstyret teknologi uden moralske eller følelsesmæssige hævninger.

Så frygten er ikke længere for andre lande eller ideologier, men for os selv eller de dele af samfundet, der sætter udbytte over økologi i en ukontrolleret ekspansion. Filmen artikulerer frygten for, at mennesket ikke kender sine egen begrænsninger og i sin hensynsløse ekspansion ikke blot ødelægger andre livsformer, men også grundlaget for dets eget eksistens.

Dermed tager filmen et tema op, som ellers især har været dyrket af katastrofefilmen, og nogen vil uden tvivl opfatte *Independence Day* som en katastrofefilm med elephantitis. Filmen har da også åbenbare ligheder med og låner væsentlige træk fra den ildesete genre, men det er de træk, som den i forvejen har tilfælles med science fiction-filmen, mens den undgår de mere genrespecifikke træk.

Katastrofefilmen

Fire ting definerer katastrofefilmen og adskiller den fra tilgrænsende genrer som fx actionfilm, science fiction-film og krigsfilm.

Ødelæggelsen er naturligvis det mest iøjnefaldende. Det er billedet af det brændende højhus eller det styrtende fly, som man umiddelbart forbinder med genren. Katastrofen virker umiddelbart som genrens raison d'être, men mere centralt – og helt genrespecifikt – står den systematiske decimering af kollektivet, der ofte består af større og mindre filmstjerner. Denne decimering præges generelt af en vilkårlighed, hvor der ikke altid er sammenhæng mellem den enkeltes moralske valg og hans endeligt. Dette leder frem til tredje karakteristika: Tilfældet råder. Den egentlige helt besidder i kraft af sin snarrådighed større overlevelseskraft end de øvrige, men blandt de øvrige positivt skildrede

personer er dødelighedsraten væsentligt større end i andre genrer. Lige som i splatterfilmene kan publikum ikke vide sig tryk for døden, men i splatterfilmen er der ofte et udtalt sæt spilleregler, så vi på forhånd venter og kan glæde os til den pludselige død. Disse spilleregler findes sjældent i katastrofefilmen, og denne vilkårlighed skaber angsten, idet de centrale personer ikke længere er udødelige, og den uventede død gør handlingen uforudsigelig. Men ikke nok med at vilkårligheden skaber angsten. Den skaber også troværdighed, for det er sjældent, at de små tilfældigheder i de fleste andre film ikke falder ud til hovedpersonernes fordel. Dermed giver katastrofefilmene en mere reel beskrivelse af virkeligheden (i ekstreme situationer) end andre genrer.

Et sidste væsentligt karakteristika er, at trusselen aldrig er menneskelig. Den kan forstærkes af menneskers egoisme, kortsynethed, rationalitet etc., men grundlæggende er den en kraft, der er større end mennesket – også når den er menneskeskabt. Trusselen er ofte et naturfænomen; brand, jordskælv, oversvømmelse, tornado. Her bliver mennesket sat i perspektiv i en klassisk kamp mellem natur og kultur, men ofte skyldes trusselen ellers netop menneskets kultur. Teknologi og civilisation skaber fly, tog og andre potentielle fareområder, der uden omtanke kan komme uden for menneskelig kontrol. Teknologien kan også skabe forstyrrelser i naturen, der så kan vende sig mod mennesket i form af kæmpemyrer og deslige. Monsterfilm er derfor tæt beslægtet med katastrofefilmen, selv om der går en skarp grænse mellem *Frankenstein* og *Godzilla*. Som en indirekte konsekvens af fjerde karakteristika er trusselen i katastrofefilmen ikke det onde, men det ubevidste. Monsteret, dyreflokken og den amokløbne teknik er lige så ubevidste som en naturkatastrofe. Der er ingen rationel vilje, men en drift mod ødelæggelsen og menneskets tilintetgørelse.

Independence Day låner træk fra katastrofefilmen, men adskiller sig på to væsentlige punkter. Selv om der foretages en mere grundig decimering af jordens befolkning, end i alle andre katastrofefilm tilsammen, så er de syv centrale personer forbøffende levedygtige. To af dem dør. Den ene ofrer sit liv for at redde Jorden, og den anden får en uspektaku-

lær død i en hospitalsseng. Deres død kommer hverken uventet eller tilfældigt, og vi ved fra første færd, at de centrale personer nok skal undslippe de dødsdømte byer i tide. Dermed bliver filmen ikke på samme måde som egentlige katastrofefilm et mareridt om den uovervindelige natur. Den er trods den massive tilintetgørelse af menneskeligt liv ikke et mareridt.

90'ernes ønskedrøm

Independence Day er snarere 90'ernes ønskedrøm. Gennem trusselen fra det ydre rum får de tre mænd deres ønsker opfyldt. David genvinder sin kæreste og hans trang til at redde verden kan endelig finde en form. Præsidentens handlingslamelse i en kompleks politisk virkelighed kan overvindes ved et entydigt fjendebillede. Og endelig får Steven opfyldt sin store drøm om at flyve et rumskib. Der er i filmen ikke tid til at udvikle de romantiske relationer, så invasionstrusselen fungerer som en midlertidig forsinkelsesmekanisme, hvor heltene, på nær præsidenten, efter overstået dåd kan genforenes med deres kære.

Når man kigger på ruinerne af den verden, de kommer til at bebo, må man sige, det er en urimelig høj pris for selvrealisering, men det er tydeligvis denne ønskedrøm, som instruktøren formidler. Vi lever måske på en truet planet, men selv efter det værste tænkelige scenarie vil menneskeheden igen rejse sig triumferende.

At instruktøren ikke ønsker at skabe en dyster og pessimistisk film underbygges af den pjattede tone med en konstant strøm af kvikke bemærkninger, one-liners og muntre situationer. Tonen genkender vi fra mange firserfilm, der på samme måde som *Independence Day* frem-

Will Smith er Steve, der kun drømmer om at flyve et rumskib

står som konglomerater af referencer til tidligere film, hvor den humoristisk distance får klicheerne til at glide ned. Men distancen underbygger også det legende og det fantastiske. I Orson Welles' berømmede dokumentarisk formede hørespil over "Klodernes kamp" skabte han med få midler en overbevisende illusion om invasionen fra rummet, som ramte plet i en tid, hvor publikum var ekstremt lydøre over for enhver dommedagsvision. Tres år efter hørespillet skabte panik over store del af Amerika, er tanken om dommedag igen blevet fjern og uvirkelig. Derfor sørger Emmerich i modsætning til Welles for, at vi aldrig for alvor behøver at tro, at verden er truet. Hans egentlige bedrift er hverken de spektakulære effekter, den overlegne beherskelse af forskellige genrer eller hans etnisk set brede og lidt usædvanlige persongalleri. Hans bedrift består i, at udlette verdens storbyer og bagefter få publikum til at gå opløftede ud af biografen.

Noter

1. Sontag p. 213.
2. Campbell p.12.

Litteratur

Campbell, John W.: "The Place of Science Fiction" in *Modern Science Fiction* (ed. Bretnor). Coward-McCann, Inc. N.Y 1953.
Sontag, Susan: "The Imagination of Disaster" (1965) in *Against Interpretation*. Vintage. London 1994. (opr. 1966)

Independence Day (...), USA 1996. I: Roland Emmerich. Ma: Dean Devlin og Roland Emmerich. P: Dean Devlin. F: Karl Walter Lindenlaub. Mu: David Arnold. Kl: David Brenner. Medv: Will Smith, Bill Pullman, Jeff Goldblum m.fl. Længde 144 min. Udl: Constantin Film. Prem: 11.10. 96.